

Данелюк Ю. І.,
студент 5 курсу, 1 групи, Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції Національного юридичного
університету ім. Ярослава Мудрого

МОББІНГ ТА БУЛЛІНГ СЕРЕД НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ЇХ ВПЛИВ НА КРИМІНОГЕННУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

Ключові слова: моббінг, буллінг, криміногенна ситуація.

Keyword: mobbing, bullying, criminogenic situation.

Анотація: розглянуто підходи до розуміння термінів “моббінгу” та “буллінгу”, причини та передумови їх виникнення. Досліджено вплив цих явищ на криміногенну ситуацію в Україні.

Abstract: approaches to understanding the terms “mobbing” and “bullying”, the reasons and conditions for their occurrence are considered. This article researches the influence of these phenomena on the criminogenic situation in Ukraine.

Чи не найважливішу роль в формуванні людини як повноцінного члена суспільства відіграє її найближче побутове оточення, в якому вона тривалий час перебуває. Одними з таких різновидів мікросередовища є школа та найближче оточення підлітків, які безсумнівно мають суттєвий вплив на вироблення світогляду та життєвої позиції у неповнолітніх. На жаль, в цей період трапляються певні недоліки і упущення у виховній роботі щодо юних осіб, які потім можуть перерости у «проблеми із законом».

Міжнародна судова практика визначає поняття «моббінгу» як несправедливе ставлення та знущання, яке походить зі сторони таких осіб, що виконують функції моральних авторитетів, або ж тих, хто має реальну законну владу щодо підконтрольного суб'єкту. Хартія ЄС про основні права людини передбачає, що кожна людина має не лише права, а й власну фізичну та психічну цілісність, яка, як і людська гідність, є недоторканою та підлягає повазі і захисту. У директиві ЄС від 27.11.2000 (2000/78 ЄС) поведінка, що має на меті створити ворожу, таку, що принижує гідність людини або образливу обстановку, визначена як переслідування працівника і прірівнюється до дискримінації трудових прав [1, с. 18].

З точки зору психології поняття буллінгу (від дієслова bully – залякування) – це

регулярний фізичний або психологічний терор стосовно людини. Також варто зазначити, що поняття моббінгу у психології визначається як вид залякування однієї групи іншою або групи по відношенню до однієї особи. Моббінг (від англ. mob – натовп; mobbing – гнобити, грубити, нападати) – це психологічні, колективні або індивідуальні дії, спрямовані на дискредитацію колеги: від звичайного підсиджування і «підставляння» до прямого психологічного терору [2].

Також виділяють поняття кібермоббінгу та кібербуллінгу. У літературі кібербуллінг називають новітньою формою агресії, що передбачає жорсткі дії з метою дошкудити, нашкодити, принизити людину з використанням інформаційно-комунікативних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж тощо. Кібербуллінг – це інформативний терор, моральне та психологічне знищення особи [1, с. 16].

Жертвами моббінгу та буллінгу стають як аутсайдери колективів, так і найбільш яскраві, сильні особистості, що зумовлюється їх «інакшістю». І в першому, і в другому випадку ці явища є небезпечними як для самої групи чи її члена – жертви моббінгу, так і для тієї інституції в цілому, де таке явище виявляється. Воно руйнує колектив зсередини, порушує баланс сил і гармонійний мікроклімат, є підставою для крайнього загострення ситуації для обох сторін і може мати тяжкі наслідки для жертви (завдати шкоди її фізичному чи психічному здоров'ю, довести до самогубства, вбивства), негативний соціальний ефект, що виявляється у порушенню статусу особистості [1, с. 13].

Основними причинами розвитку моббінгу і буллінгу є, як правило, заздрощі та конкуренція, страх, неприйняття «інакшості», бажання підкорити когось власній волі (самоствердитись у ролі сильного і авторитетного), витіснити когось із групи (колективу), принизити. Основними засобами є штучно створені інтриги, пліткування, поширення безпідставних чуток, умисне невизнання, замовчування досягнень чи успіхів, навіть якщо вони є незначними (тим самим формування щодо об'єкта такого ставлення образу невдахи, некомпетентної чи просто поганої людини) тощо [3, ст. 13].

Вивчення сучасної криміногенної ситуації в українських школах дає підстави для висновку, що особливого поширення моббінг та буллінг набули із розвитком інтернету та ЗМІ, але це зовсім не означає, що вони нові для нас. І навіть навпаки, явище буллінгу в наших в школах присутнє в повну силу. Але проблема полягає в тому, що про це говорять пошепки і у вузькому колі між адміністрацією школи та батьками, або не говорять зовсім, припускаючи, що «дитина сама повинна навчитися розбиратися з такими речами». Тільки в інтернет періодично прориваються такі історії, або вже постфактум у вигляді стрільби.

Згідно з дослідженням Всесвітньої організації охорони здоров'я, періодично піддаються буллінгу 64% литовських 11-річних школярів, 50% – російських, 46% – бельгійських. В Австрії, Люксембурзі і Шотландії цей показник дорівнює 32%, Канаді та Швейцарії – 30%, Франції – 25% [4].

Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) за підтримки уряду Німеччини провів інформаційну кампанію метою якої є пояснення дітям та дорослим що таке булінг, його основні причини та наслідки, а також можливі дії з метою відвернення/зупинення буллінгу та створення безпечного середовища, в якому школярі можуть жити, вчитися, грати та розвиватися [5].

За наведеними даними, з проблемою цькування в Україні стикалися 67%, а його жертвами стали 24% дітей в Україні у віці від 11 до 17 років протягом останніх трьох місяців. 48% з жертв буллінгу нікому не розповідали про ці випадки. Дослідження переконливо свідчить, що діти, закриті для спілкування, а також діти з сімей з низьким рівнем доходу, піддаються буллінгу вдвічі частіше за інших дітей. Це впливає на їх соціальну поведінку. Економічні труднощі також побічно підвищують ризики буллінгу і загрожують соціальній інтеграції таких дітей [5].

Отже, проблема моббінгу та буллінгу в Україні існує. Про цю проблему потрібно говорити, тому що вона об'єктивно деформує свідомість підлітків. З одного боку, вона демонструє, що органи державної влади, які представляють закон, не можуть ніякою мірою завдати цькуванню. Буллінг зводить нанівець всю превентивну дію законодавства у підсвідомості нападника та, з рештою, він втрачає почуття безкарності. Це призводить до того, що цькування, або буллінг, через несформованість світосприйняття підлітка і неможливість його окреслити певні кордони дозволеного, може перерости у злочин. З іншого боку, особа, яка потерпає від буллінгу, зазнає моральних та, нерідко, фізичних страждань. Вона, як правило, також зазнає особистісно-соціальної деформації. Є ризик, що ця особа стане замкненим у собі індивідом (найгірший варіант – покінчить життя самогубством), або візьме до уваги всі аспекти правової безкарності щодо свого образника та сама скоїть злочин. Із цькуванням у школі та поза її межами стикався майже не

кожен підліток, починаючи з п'ятого класу. Наведені вище факти свідчать про те, що така девіантна поведінка школярів, яка проявляється у формі буллінгу та мобінгу, має негативний вплив на криміногенну ситуацію як в окремому регіоні, так і в цілому по всій країні.

Список використаних джерел:

1. Правові засоби запобігання та подолання мобінгу і буллінгу: деякі теоретично-практичні питання / Л. Луць // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : Матеріали XXIII звіт. наук.-практ. конф., 7–8 лют. 2017 р. / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка; голов. ред. В. М. Бурдін. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2017. – Ч. 1. – С. 16–19.

2. Моббинг и буллинг [Електронний ресурс] / Московская школа конфликтологии. – Режим доступу: <http://conflictmanagement.ru/mobbing-i-bulling>

3. Явища мобінгу та буллінгу в стосунках групи і особистості / Т. Ф. Алексеєнко // Шлях освіти. – 2012. – № 2. – С. 12–16.

4. Буллинг в казахстанских школах: как с ним борются? [Електронний ресурс] / журнал "Современное образование" № 2 (2016). – Режим доступу: <http://iac.kz/ru/publishing/bulling-v-kazahstanskih-shkolah-kak-s-nim-borotsya>.

5. Stop bullying [Електронний ресурс] / Інформаційний ресурс UNICEF. – Режим доступу: <http://www.stopbullying.com.ua/adults/statistics>.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ

У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман;
проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність** у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017